

YERLİ KEÇİLERİMİZİN EKONOMİMİZE KATKISINI ARTTIRABİLİRİZ

Prof. Dr. Orhan DÜZGÜNEŞ
Ank. Ü. Ziraat Fakültesi

Ülkemizde yerli keçiler biri Ankara Keçisi, diğeri de Kıl keçiler olmak üzere iki grupta incelenirler. 1977 Tarım İstatistiklerine göre Türkiyede 14.752 milyon Kıl Keçisi, 3.524 milyon Ankara Keçisi vardır. Bu yazıda gerek Ankara ve gerek kıl keçilerimizin ulusal ekonomimize katkılarını artırma olanak ve yolları, ana hatları ile tartışılacaktır.

Ankara Keçisi:

Ankara Keçisi, başta tiftik verimi ile ekonomimizde küçümsemeyecek bir yer tutar. Bu, tiftiğin değerli ve kolay alıcı bulan bir dışsattım maddesi olmasındandır. Gerçekten 1977 yılında tiftik dışsattımından ülkeye 240 milyon lirahk döviz sağlanmıştı. Tiftik keçisinin, düşük miktarlarda da olsa, süt, et ve deri verimleri de birer gelir kaynağıdır. O halde 1950 den sonra çeşitli nedenlerle azalan Ankara keçisi varlığı tekrar, hiç olmazsa, o zamanki düzeye, 5.5 milyona, çıkarmağa çalışmak bu konuda ilk plânda önem taşır. Bunu mümkün olduğu kadar kısa zamanda gerçekleştirmenin teknik yolları vardır. Yetiştiricilerin bu yönde teşvik edilmelerinde, ona hayvan başına kırkılan tiftik miktarını da şimdikininki iki katına çıkarmanın mümkün olduğunu göstermenin ve bu olanakları onun yararlanmasına sunmanın büyük yardımı olur. Böylece Ankara keçisi yetiştirmekle net gelirini büyük ölçüde arttıracığına inanan çiftçi bu yönde yapılacak her çalışmaya kolayca katılır.

Hayvan başına tiftik veriminin arttırılmasında izlenecek yollardan en güvenilir ve kısa olanı oğlakların iyi bakım ve besleme ile gelişme hızlarını arttırmak, böylece daha iri yapılı, daha sık ve uzun tiftik geliştiren hayvanlar elde etmektir. Teknik

Ziraat Teşkilâtı ile Tiftik Satış Kooperatifleri Birliğinin müştereken uygulayacakları (Demonstrasyon, sergi, pirim ve kredi gibi unsurları kapsayan) bir öğretim ve eğitim plânı ile bu konuda kısa zamanda önemli ilerlemeler sağlanabilir.

İkinci olarak, plânlı bir ıslah çalışmasına girişmek gereklidir. Halen yalnızca iki devlet kurumunda (Lalahan ve Çiftelerde) birer damızlık Ankara Keçisi sürüsü vardır. Bunların verim düzeyleri olması gerekenin veya varılması mümkün olanın çok altındadır ve bunlardan özel yetiştiricilere satılabilen tekelerin miktarı ihtiyacın iki yüzde biri kadardır. Bu durumda A.Ü. Ziraat Fakültesi Zootekni kürsüsü tarafından Tiftik Satış Kooperatifleri Birliği için geliştirilen projenin bir an önce uygulanmasına başlamak en geçerli yoldur.

Sözkonusu proje, Ankara Keçisi yetiştirilen her ilde ilk planda Ankara'da, damızlıkçı özel çekirdek işletmelerin geliştirilmelerini; bunların kredi, teknik bilgi ve yüksek değerli damızlıklarla desteklenmelerini öngörmektedir. Bu amaçla her ilde bir yetiştirme merkezi kurulacaktır. Bunlar özel yetiştiricilerden seçilecek hayvanlarla işe başlayacaklardır. Başlangıçta sütten kesim çağındaki erkek oğlaklar bu merkezlerde normal bir büyümeye tabi tutulacak, oğlak ve 1.5 yaş tiftikleri miktar ve kalite bakımından değerlendirilecek, bu bakımlardan en üstün olanlar çekirdek işletmelere, ikinci derecedekiler diğer sürülere verilecektir. Damızlık olarak kullanılmaması gerekenler kastre edilerek tiftik üreticilerine satılacaktır. Yetiştirme merkezlerinin masrafları kooperatifler Birliğince karşılanacaktır. Oğlakların seçilmesi, alınması, damızlıkların yetiştiricilere verilmesi ile ilgili işlemler her ilde bir yönetmelikle belirlenecektir.

Sözkonusu yetiştirme merkezleri ikinci aşamada (3-4 yıl sonra) gerçek damızlık yetiştiriciliğine geçeceklerdir. Bu maksatla merkezde büyütülen son iki parti genç tekelerden her partinin en üstün değerli 5-6 sı merkezde alıkonacak ve yine özel işletmelerden seçilerek oluşturulacak 400 lük dişi çepiç sürüsüne babalık edeceklerdir. Aşımalar elde yapılacak ve damızlık seçimi için gerekli bütün kayıtlar tutulacaktır. Özel damızlık nüveleri bu sürülerde damızlık değerleri belirlenmiş yaşlı tekeler ve bunların dölleri ile desteklenecek, merkez sürüsünde her yıl genç tekeler kullanılacak ve değerlendirileceklerdir.

Yetiştirme merkezinde bazı denemeler de yürütülebilecektir. Meselâ ana keçilerin sağılmaması, bütün sütün yavrularına emdirilmesi ile gelişmede, vücut büyüklüğünde, yaşama gücünde ve hayat boyu tiftik ve döl verimlerinde sağlanacak artışların

içtikleri ekstra sütün (sağım masrafları çıktıktan sonraki) değerini karşılayıp karşılamadığı, tiftik dökümünü önleme çareleri, özel yetiştirici sürülerinde uygulanacak en etkili seleksiyon metodları buralarda kolayca araştırılabilir. Bunlardan başka memleketimizin bazı yerlerinde varolan iri cüsseli kıl keçilerinden melez tiftik keçileri elde etmenin yollarını belirlemek için de uzun vadeli bir proje uygulanabilir. Halen dünya pazarlarında bizimle rekabet eden ülkelerdeki Ankara keçisi popülasyonlarının Türkiye'den götürülenlerin saf olarak üretilmeleri ile değil, yerli keçilerle melezlemeler ve melezler arasından seleksiyon yapılarak elde edildikleri ve hayvan başına bizdekinden iki kat fazla tiftik verdikleri bilinmektedir.

Kıl Keçileri:

Kıl keçileri et, süt, kıl ve deri verimleri ile ulusal ekonomimiz için oldukça önemli kaynak oluştururlar. Turfanda sebzeçilik ve seracılık yapılan yerlerde keçi gübresi de önemli bir verim sayılır.

Türkiyedeki kıl keçileri yöresel koşullara göre birbirlerinden oldukça farklı vücut büyüklüğü, süt ve kıl verimi gösterirler. Bu farklılıkların çeşitli ırklardan söz etmeğe yetip yetmiyeceği araştırılmamıştır. Dünyada 300 dolayında keçi ırkı (ve tipi) bulunduğu bildirilmektedir. Bunları birbirlerinden ayırmada kullanılan kriterler de dikkate alınarak memleketimizdeki kıl keçileri arasında farklı ırkların veya tiplerin bulunup bulunmadığını belirlemekte hem bilimsel, hem de ekonomik yararlar vardır.

Son 15 yıl içerisinde Afrika ülkelerinde beslenme sorunları ile ilgilenmeye başlayan gerek uluslar arası kuruluşlar ve gerek bu ülkelerle ilişki kurup geliştirmede ulusal çıkar uman bazı Avrupa ülkeleri, buralarda keçinin genellikle en önemli bir kaynak olduğunu saptamışlar ve bu kaynağın gürleştirilmesi için araştırmalar yapagelmişlerdir. İlk aşamada eldeki popülasyonların özellikleri ve bunların çevre şartları ile ilişkileri incelenmiş, sonradan bazı melezlemelere geçilmiştir. Melezlemelerde Avrupa süt keçilerinden tatmin edici sonuçlar alınamamış, bunun üzerine benzer ekolojik şartlarda yetiştirilen Afrika keçilerinden yararlanmağa başlanmıştır. Meselâ süt verimi yönünde ıslahta Sudan-Nubia, et verimi yönünde ıslahta Güney-Afrika Boer keçisi denenmektedir.

Bu çalışmalara bizim kıl keçilerimizi de katmak mümkündür. Ancak daha önce, yukarda söylendiği üzere, bizim keçilerimizin özelliklerini tesbit edip tanıtmak lâzımdır. Ticaretimizi ve siyasal ilişkilerimizi geliştirmek istediğimiz bir çok Afrika ülkesinde, gerekirse biz de bu işlere doğrudan katılabiliriz. Bu suretle kıl keçilerimizden damızlık satarak döviz sağlayabiliriz.

Diğer taraftan, et üretiminin büyük kısmını keçiden elde eden Libya'ya, Fas'a ve Irak'a keçi eti satma imkânlarını da küçümsememeliyiz. Keçi eti, diğer etlerden daha kuru ve sıkı olduğundan ileri memleketlerde sucuk ve salam imalatçıları tarafından aranmaktadır. Meselâ Texas'ta keçi etlerinin % 90'ı salam yapımında kullanılmaktadır. Sucuk ve salamda teke etlerindeki koku da hissedilmemektedir. Bu durumun bilinmesi memleketimizdeki sucuk imalatçılarının keçi etine istemini arttırarak bundan sağlanan ekonomik yararı yükseltebilir.

Dışsatıma elverişli bir keçi ürünü olarak özel peynirler de söze değer. Her ne kadar kıl keçilerinden süt üretimi yer, zaman ve miktar bakımlarından modern peynir imalâthaneleri için elverişli görünmez ise de, döviz sağlamak amacı ile bu durumlar göze alınabilir, veya düzenlenebilir. Göçerliğin giderek kalkacağı, kıl keçilerinde süt veriminin Ziraat Fakültelerimizde geliştirilen süt keçileri ile melezleme yoluyla arttırılması yönünde Ziraat İşleri Genel Müdürlüğünce uygulanmasına başlanan projelerin yaygınlaşacağı, Süt mamulleri satış kooperatiflerinin çoğalacağı dikkate alınarak bu konuda yapılacak hesaplar, kuşkusuz daha olumlu sonuçlar verecektir.

Ülkemizin uygun yerlerinde kıl keçilerimizi Tiftik ve Süt keçilerine çevirmek suretile bunların gerek yetiştiricilerine ve gerek ulusal ekonomiye sağladıkları yararı arttırmak, aynı zamanda şikâyet edilen tahripkârlığını azaltmak ta mümkün görülmektedir. Bu yönlerde yapılacak araştırma ve uygulamaların ilgililerce öncelikle desteklenmeleri beklenmektedir.